

Kan vi stole på meningsmålingene?

Av Bernt Aardal og Johannes Bergh
Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo
Institutt for samfunnsforskning

Meningsmålinger har fått et dårlig rykte. Helbom ved det britiske parlamentsvalget i 2015 førte til at det ble nedsatt en egen granskningskommisjon (<http://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/politics/opinion-polls>).

Meningsmålerens spådom om at Hillary Clinton kom til å vinne presidentvalget i USA sist høst, var heller ikke en innertier (selv om hun faktisk fikk flest stemmer). Også i Norge blir det sagt at vi må slutte å stole på meningsmålingene. Likevel opplever vi at meningsmålingene dominerer årets valgkampdekning. Har du en ny måling, har du per definisjon en nyhet. Viser målingene store utslag, har du en enda større nyhet. I denne artikkelen skal vi vise hvordan man bør forholde seg til sprikende meningsmålinger, dernest kritiserer vi medienes presentasjon av målingene, før vi til slutt advarer mot å feste for stor tillit til oppsiktsvekkende utslag

Foran vårens franske presidentvalg var det stor spenning om meningsmålerne kom til å treffe blink, noe de faktisk gjorde. I Norge har vi også gode erfaringer med meningsmålingenes treffsikkerhet, men det betyr ikke at alle målinger er like presise. For de siste målingene før valget i 2013 varierte f.eks. oppslutningen om FrP fra 21,9 prosent til 14,1 prosent. Gjennomsnittet av målingene var 16,8 prosent, svært nær valgresultatet på 16,3 prosent. I gjennomsnitt var det et avvik på 0,5 prosentpoeng mellom de siste målingene og valgresultatet. TV2 og TNS Gallups valgdagsmåling, som er kjent for å treffe godt, hadde et gjennomsnittlig avvik på 0,6 prosentpoeng. Med andre ord treffer norske meningsmålinger rimelig godt. Hvorfor de treffer bedre enn en del utenlandske målinger er vanskeligere å si. Valgsystem og partisystem kan bl.a. spille inn uten at det er plass til å gå nærmere inn på dette her. I tillegg skyldes avvik fra valgresultatet ikke nødvendigvis feil i målingene, men at velgerne bestemmer seg sent og kan ha skiftet mening i siste liten. I Valgundersøkelsen i 2013 fant vi at nesten 200 000 velgere hadde bestemt seg på selve valgdagen. Ved tidligere valg har enda flere bestemt seg i siste liten. Vi vet også at om lag 40 prosent av velgerne kan endre partivalg i løpet av valgkampen.

Men er alt såre vel? Fortsatt opplever vi at målingene spriker. Der noen målinger viser at et parti har gått tilbake, viser en annen måling at partiet har gått fram. Når mediene bruker «sin» måling (dvs. den de selv har betalt for) som eneste sannhetsvitne, kan forvirringen bli stor. Undersøkelser der man intervjuer et mindre antall personer som skal representere hele befolkningen er aldri helt sikre. Men gitt at alle retningslinjer er fulgt, kan vi tallfeste denne usikkerheten. Det er det den såkalte feilmarginen viser til. **Men det mange glemmer når man sammenligner to målinger, er at det er feilmarginer for begge tallene. Man bør derfor beregne feilmarginen for endringene fra forrige måling for alle partier. Eventuelt også hvis man sammenligner resultater fra ulike institutters målinger. Den britiske granskningskommisjonen anbefalte sterkt at man foretok signifikansberegninger for forskjeller og endringer og ikke bare viste til feilmarginene for den siste målingen. Dette er et råd også norske medier bør merke seg.** Det f.eks. å vise til at «feilmarginen varierer mellom 0,7 og 3,7 prosent» (egentlig prosentpoeng) gir liten veiledning for den alminnelige velger. Når

mediene i tillegg varslar «katastrofemåling» for ikke-signifikante resultater, blir forvirringen total (Det finnes enkle hjelpemidler for slike beregninger. Se <https://www.sv.uio.no/isv/forskning/prosjekter/valgforskning/zigne-signifikanstesting.html>).

Men er det så farlig at målingene spriker? Ikke hvis medier, partier og velgere ser på gjennomsnitt og hovedtrender. Men for velgere som f.eks. ønsker å bruke stemmen sin til å støtte partier som kan falle under sperregrensen, kan det føre til at de stemmer «feil». En overdreven opptatthet av tilfeldige opp- og nedturer kan dessuten skygge for det saklige innholdet i valgkampen.

Kan vi så stole på meningsmålingene fram mot valget i høst? Hvilken måling er i tilfelle best? Vi har ikke grunnlag for å si at noen målinger er bedre enn andre. Selv om endringer ligger innenfor feilmarginen for vedkommende måling, kan det likevel forekomme tilfeldige utslag. Erfaringsmessig viser det seg som nevnt at gjennomsnittet av målingene treffer rimelig godt. Men jo større sprik mellom målingene, jo mer usikker er man på valgresultatet. Fallende og svært lav svarprosent i undersøkelsene gir også mer usikre anslag. Svakheter i utvalgene er en av den britiske granskningskommisjonens hovedforklaringer på hvorfor målingene bommet i 2015 (<http://eprints.ncrm.ac.uk/3789/>). Økt oppmerksomhet om sprikende målinger kan paradoksalt sett være en fordel, i og med at man ikke tillegger enkeltmålinger for stor betydning. En gjennomgang av forskning på meningsmålingenes påvirkningskraft, som ble gjort for noen år siden, ga ikke noe entydig svar på i hvilken grad velgerne blir påvirket. Uansett er det vanskelig å skille målingenes betydning fra andre forhold som gjør seg gjeldende i en valgkamp.

La oss til slutt gi et råd som nok bryter med journalistiske instinkter: Meningsmålinger som viser et bilde som går på tvers av rådende trender, og som ikke kan gis en overbevisende forklaring, skal behandles med særskilt varsomhet.

Kronikk, publisert i [Aftenposten 22. august 2017](#).